

Miljöutskottet

Klimatårsberättelse 2022

INLEDNING

Remiss

Klimatårsberättelse 2022 (B 24/2022 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för betänkande och till kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet och ekonomiutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtanden har lämnats av

- kommunikationsutskottet KoUU 37/2022 rd
- jord- och skogsbruksutskottet JsUU 35/2022 rd
- ekonomiutskottet EkUU 73/2022 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- miljöråd Magnus Cederlöf, miljöministeriet
- specialsakkunnig Riikka Siljander, miljöministeriet
- ledande expert Bettina Lemström, arbets- och näringsministeriet
- trafikråd Saara Jääskeläinen, kommunikationsministeriet
- naturresursråd Heikki Granholm, jord- och skogsbruksministeriet
- projektchef Outi Haanperä, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- medlem i Klimatpanelen, forskningsprofessor Kristiina Lång, Klimatpanelen
- forskare Kalle Aro, Naturresursinstitutet
- professor Jyri Seppälä, Finlands miljöcentral.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- Skogsindustrin rf
- Finlands naturskyddsförbund rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Den reviderade klimatlagen, som utvidgades till att gälla även markanvändningssektorn, trädde i kraft den 1 juli 2022. I lagen har också kraven på innehållet i klimatårsberättelsen preciserats och utvidgats. Den årliga berättelsen innehåller enligt klimatlagen en redogörelse för utvecklingen av växthusgasutsläppen och genomförandet av politiska åtgärder samt en bedömning av om de nuvarande och planerade åtgärderna är tillräckliga för att målen för de följande 15 åren ska nås och om det finns behov av ytterligare åtgärder. Däremot ingår inga konkreta förslag till ytterligare åtgärder. Berättelsen redogör vidare för hur målen i den klimatpolitiska planen på medellång sikt och i klimatplanen för markanvändningssektorn har nåtts samt bedömer läget när det gäller genomförandet av anpassningsplanen.

Utsläppsutvecklingen 2021

I klimatårsberättelsen för 2022 granskas utsläppsutvecklingen 2021. Berättelsen grundar sig på Statistikcentralens snabbestimat som publicerades i maj. De preciserade förhandsberäkningarna publicerades i december 2022. Enligt uppgifterna från december 2022 ökade de totala utsläppen något år 2021 jämfört med föregående år och låg på 48,0 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Markanvändningssektorn är inte medräknad i det totala beloppet. Utsläppen från den handlande sektorn ökade med 0,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter, det vill säga 4 procent, och låg på 20,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Den ökade förbrukningen av stenkol påverkade utsläppsökningen. Utsläppen har dock minskat betydligt under tidigare år. Utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn minskade med 0,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter, det vill säga 2 procent, jämfört med året innan och var 27, 6 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Utvecklingen av utsläppsminskningen inom ansvarsfördelningssektorn är långsammare än inom den handlande sektorn.

Enligt Statistikcentralens snabbestimat från maj 2022 övergick markanvändningssektorn år 2021 för första gången från att vara en kolsänka till att vara en utsläppskälla. Enligt snabbestimatet var nettoutsläppen inom markanvändningssektorn 2,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Utifrån de preciserade uppgifterna om utsläpp och sänkor som Statistikcentralen publicerade i december 2022 säkerställdes att markanvändningssektorn blivit en nettoutsläppskälla där summan av utsläpp och upptag var 0,9 Mt miljoner ton koldioxidekvivalenter. Av den här orsaken ökade också de sammanlagda nettoutsläppen inom alla sektorer i Finland år 2021 jämfört med året innan.

En förändrad lägesbild

Enligt EU:s ansvarsfördelningsförordning har Finlands skyldighet varit att jämfört med utsläppsnivån 2005 minska utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn med 16 procent fram till 2020 och med 39 procent fram till 2030. Genom reformen av förordningen är Finlands nya skyldighet att minska utsläppen med 50 procent fram till 2030. Enligt den nya klimatlagen är målet att minska utsläppen med 60 procent fram till 2030 och uppnå klimatneutralitet senast 2035. Enligt klimatårsberättelsen underskred utsläppen inom Finlands ansvarsfördelningssektor den utsläppskvot som EU fastställt för 2021.

Trots den goda utsläppsutvecklingen är det problematiskt att markanvändningssektorn år 2021 för första gången går från att vara en sänka till att vara en utsläppskälla. Utskottet betonar att om-

Betänkande MiUB 25/2022 rd

världen för Finlands klimatpolitik har förändrats radikalt på grund av det ryska anfallskriget, energikrisen och förändringarna inom markanvändningssektorn. Därför har bakgrundsberäkningarna som planeringssystemet för klimatpolitiken bygger på delvis föråldrats i snabb takt. I klimatårsberättelsen har man utifrån snabbestimatet för 2021 tydligt lyft fram att nettosänkan inom markanvändningssektorn har minskat avsevärt. Närmare uppskattningar av hur snabbestimatet kan återspeglas i utvecklingen av sänkan fram till 2035 har dock inte funnits att tillgå vid beredningen av klimatårsberättelsen. I samband med utarbetandet av berättelsen har det på grund av ett bristfälligt kunskapsunderlag således inte funnits förutsättningar att bedöma omfattningen av behovet av tilläggsåtgärder.

Markanvändningssektorn ingick inte i klimatlagen 2021, utan utvidgningen av lagens tillämpningsområde trädde i kraft först den 1 juli 2022. Klimatplanen för markanvändningssektorn har också utarbetats innan den nya klimatlagen trädde i kraft. Den första klimatplanen för markanvändningssektorn som till fullo uppfyller kraven i klimatlagen ska utarbetas senast under valperioden 2027—2031. I enlighet med klimatlagen har det inletts en beredningsprocess om de ytterligare åtgärder som behövs. En närmare redogörelse för beredningsprocessen ges i klimatårsberättelsen för 2023.

Miljöutskottet påpekade i sitt utlåtande om klimatplanen för markanvändningssektorn (MiUU 46/2022 rd) att planen utarbetats så att den motsvarar det ursprungliga målet. Lägesbilden har dock förändrats och bör ses över så snart som möjligt, eftersom markanvändningssektorn för första gången är en nettoutsläppskälla och lägesbilden därför inte längre svarar mot behoven inom klimatpolitiken som gäller markanvändningssektorn. Planen är inte längre aktuell och det behövs nya åtgärder. Inte heller de scenarier som använts för att bedöma målet om klimatneutralitet är aktuella och det är brådskande att inleda en översyn av dem.

Utskottet välkomnar att jord- och skogsbruksministeriet den 1 februari 2023 har utsett en arbetsgrupp vars mål är att lägga fram förslag för att förbättra möjligheterna att uppnå EU-förpliktelsen för markanvändningssektorn åren 2021—2025, utarbeta en plan för fullgörandet av förpliktelsen, dess alternativ och kostnadskalkyler samt i enlighet med klimatlagen säkerställa att sänkorna ökar och att det nationella målet för klimatneutralitet 2035 nås.

Transport

Enligt kommunikationsministeriets bedömning kan målet för minskade utsläpp från trafiken nås 2030, om stöden och incitamenten i färdplanen för fossilfria transporter genomförs fullt ut, möjligheterna till utsläppsminskning förverkligas som förväntat, EU:s utsläppshandel inom vägtrafiken och åtgärderna i klimatpaketet Fit for 55 genomförs, och en högre distributionsskyldighet för förnybara bränslen (34 procent) införs. De transportåtgärder som hittills vidtagits och som beskrivs i klimatårsberättelsen och i synnerhet investeringarna har i huvudsak gällt ersättande av fossila bränslen med alternativa drivkrafter och förnyande av bilparken genom trafikbeskattning. De viktigaste åtgärderna fram till 2030 berör privatbilismen och i synnerhet elektrifieringen av fordonsbeståndet.

Miljöutskottet betonar också trafikens och transporternas betydelse när det gäller att minska utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn och påpekar att genomförandet av åtgärderna är förenat

Betänkande MiUB 25/2022 rd

med osäkerhetsfaktorer. Utskottet betonar dock i likhet med kommunikationsutskottet att for-
donsbeståndet förnyas långsamt och att det dessutom behövs åtgärder för att minska antalet kör-
prestationer. Att effektivisera trafiksystemet innebär i praktiken att man i synnerhet i stadsregioner
utöver att ersätta fossila drivkrafter också måste koncentrera sig på att påskynda en hållbarhets-
omställning som berör färdställen, det vill säga att främja omställningen från personbilstrafik till
kollektivtrafik, gång och cykling. Det krävs satsningar på kollektivtrafik, gång och cykling samt
tjänster som kompletterar dessa, och utnyttjande av data för att skapa smidiga rese- och transport-
kedjor.

Jordbruket

Utsläppen från jordbruket har inom ansvarsfördelningssektorn redan i flera år varit nästan oför-
ändrade. Detsamma gäller år 2021. Utskottet noterar att klimatåtgärderna inom jordbruket fram-
för allt genomförs genom de åtgärder för att minska utsläppen som grundar sig på EU:s gemen-
samma jordbrukspolitik (CAP). Den nya nationella planen för den gemensamma jordbrukspoli-
tiken har kritiserats för att vara ineffektiv i fråga om klimatåtgärder. Jord- och skogsbruket har
ändå en avgörande roll i uppnåendet av klimatmålen i och med att det är en sektor som möjliggör
aktiv kolbindning. Jordbruket kan binda kol från atmosfären till marken genom god odlingsprax-
is såsom växttäckan på åkrar vintertid, mångåriga vallar och lättare markberedning. Under stöd-
perioden 2023—2027 omfattar miljöersättningsarna och miljöanpassningsstödet enligt den ge-
mensamma jordbrukspolitiken också åtgärder som hänför sig till kolodling. För miljöersättning-
arnas del omfattar dessa åtgärder växttäckan vintertid, återanvändning av näringsämnen och orga-
niskt material, täckgrödor, naturvårdsvall, gröngödslingsvall, organiskt täckmaterial för träd-
gårdsväxter samt saneringsväxter. Med miljöanpassningsstödet strävar man efter att främja kol-
bindningen med åtgärder för permanent gräsmark. Alla åtgärder för att anpassa sig till eller
begränsa klimatförändringen inom jordbruket kan inte vidtas genom EU:s gemensamma jord-
brukspolitik, utan det behövs också nationella åtgärder. I samband med försörjningsberedskaps-
paketet våren 2022 beslutade regeringen om ett anslag på 30 miljoner euro (2023—2025) för våt-
marksodling.

I klimatårsberättelsen konstateras det att programmet för klimatvänlig mat ska bli klart under
2022. Programmet har dock inte färdigställts inom den planerade tidtabellen. Livsmedels- och
jordbrukspolitiken reagerar på förändringar i konsumtionen genom att också livsmedelsproduk-
tionen styrs i en riktning som minskar utsläppen. I programmet för klimatvänlig mat bör man ut-
reda hur stora effekter ändringarna i kosten har och hur produktionssätten och markanvändning-
en bör ändras för att ändringarna i konsumtionen ska ge största möjliga klimatfördelar. För att ge-
nomföra hållbarhetsomställningen inom livsmedelssystemet är det nödvändigt att främja produk-
tionen av inhemska växtproteiner och ytterligare stärka åtgärderna för att förebygga matsvinn.
När det gäller att förbättra livsmedelssystemets hållbarhet spelar också offentliga upphandlingar
och offentliga måltidstjänster en viktig roll.

Jord- och skogsbruksutskottet har i sitt utlåtande noterat att det inte är entydigt hur enskilda fak-
torer har bidragit till att markanvändningssektorn har blivit en utsläppskälla. Förändringar i verk-
samheten och i tillväxten bestämmer sänkornas nivå och utvecklingstrenden för flera år, medan
avverkningar leder till kraftigare variationer mellan åren. Utifrån uppgifterna för 2021 kan man
ännu inte direkt bedöma vilken betydelse ändringen av markanvändningssektorns nettosänka har

Betänkande MiUB 25/2022 rd

för målen i klimatlagen, utan det behövs en noggrannare bedömning. Utskottet betonar vikten av förutsägbart beslutsfattande och beaktande av långsiktiga konsekvenser i klimatpolitiken och i de lösningar som gäller användningen av skogarna. Miljöutskottet anser i likhet med jord- och skogsbruksutskottet att det är viktigt att klimatårsberättelsen mer systematiskt än för närvarande bedömer de risker som osäkerheten i utvecklingen av utsläppsminskningen medför. Exempelvis klimatrelaterade risker, såsom torka, skogsbränder eller skadedjur, kan i fortsättningen ha stor betydelse för uppnåendet av klimatmålet för markanvändningssektorn.

Frivillig koldioxidmarknad

I klimatårsberättelsen behandlas inte koldioxidmarknaden i större utsträckning än att programmet Fånga kolet och kolmarknadsförsöken nämns. Åtgärder som jord- och skogsbruksministeriet inlett inom åtgärdshelheten Fånga kolet är bland annat det nya stödsystemet som inrättats för att främja beskogning av impedimentmarker och utvidgningen av stödet för askgödsling i syfte att stärka kolbindningen i torvmarksskogar. Projekten går bland annat ut på att precisera informationen om jordmånen på det sätt som kolmarknadsåtgärderna och de klimatpolitiska behoven förutsätter samt att utveckla utsläppskoefficienterna. Kommissionen lämnade den 30 november 2022 ett förslag till förordning om inrättande av en unionsram för certifiering av koldioxidupptag (COM (2022) 672). Syftet med förordningen är att skapa en regleringsram på EU-nivå för certifiering av koldioxidupptag och säkerställa en hög nivå på koldioxidupptagen i EU.

Utskottet anser att frivilliga klimatgärningar är ett sätt att främja klimatarbetet i Finland och i världen. Den frivilliga koldioxidmarknaden har varit aktiv länge och intresset för frivilliga klimatåtgärder har fortsatt att öka. Samtidigt har behovet av reglering av den frivilliga koldioxidmarknaden ökat, och det råder bred enighet om att den frivilliga kolmarknaden behöver gemensamma spelregler för att öka tillförlitligheten och främja marknaden.

Miljöministeriet och jord- och skogsbruksministeriet publicerade i februari 2023 en handbok för god praxis på den frivilliga koldioxidmarknaden. Syftet med handboken är att sammanställa goda internationella modeller och förklara dem i ett inhemskt sammanhang i syfte att förbättra tillförlitligheten till den inhemska kolmarknaden och undvika osäkerhet som gäller klimatrelaterade påståenden och tillhörande sätt att mäta climateffekter.

Ett minimikriterium för de enheter som används för att mäta climateffekterna och styrka ett påstående som gäller klimatet är att climateffekten i fråga inte skulle ha uppnåtts i vilket fall som helst, till exempel på grund av ett krav i lagstiftningen eller för att det är ekonomiskt lönsamt. Det är också viktigt att de klimatfördelar som används för att styrka ett klimatrelaterat påstående är genuina, bestående och går att verifiera. Dessutom bör man undvika att räkna samma climateffekter flera gånger eller för flera olika ändamål.

Utskottet noterar de utmaningar som är förenade med verksamheten, men uppmuntrar till effektiva användning av marknadsbaserade instrument för att utveckla koldioxidmarknaden så att kolbindningen effektiviseras.

Betänkande MiUB 25/2022 rd

Sektorsövergripande åtgärder

Två tredjedelar av finländarna bor i kommuner som strävar efter en utsläppsminskning på 80 procent mellan åren 2007 och 2030, eller efter att uppnå klimatneutralitet senast 2035. Utskottet noterar att en ändring av klimatlagen, som medför en skyldighet för kommunerna att utarbeta en klimatplan, träder i kraft den 1 mars 2023 (MiUB 15/2022 rd — RP 239/2022 rd). Målet är att kommunerna ska kunna genomföra klimatåtgärder utifrån sina egna utgångspunkter och i sina planer betona frågor som är centrala för den egna kommunen. Många kommuner som är föregångare inom klimatarbetet har redan ställt upp egna mål om klimatneutralitet, och en del strävar till och med efter att uppnå klimatneutralitet före det nationella målåret 2035. Utskottet anser att skyldigheten att utarbeta en klimatplan stöder kommunens klimatpolitiska beslut och ökar förutsägbarheten i beslutsfattandet. I de kommuner där det tidigare har gjorts endast lite klimatarbete främjar propositionen sannolikt ett mer systematiskt klimatarbete och gör klimatarbetet mer synligt för kommuninvånarna och andra intressentgrupper. Utskottet anser det vara viktigt att man på det här sättet kan öka kommuninvånarnas deltagande och engagemang i det långsiktiga klimatarbetet. Klimatlagen blir också mer heltäckande när kommunernas klimatplaner kompletterar planeringssystemet enligt lagen.

Utskottet välkomnar att årsberättelsen innehåller en separat översikt över cirkulär ekonomi. Det strategiska programmet för cirkulär ekonomi färdigställdes i januari 2021 och utifrån programmet godkände statsrådet ett principbeslut i april 2021. I programmet fastställdes en vision och mål för den cirkulära ekonomin, och nödvändiga åtgärder och uppföljningsindikatorer definierades. Dessutom föreslogs vilka resurser som behövs för att främja en cirkulär ekonomi. Inom produktionsverksamheten kan man uppnå de mest betydande utsläppsminskningarna med hjälp av cirkulär ekonomi i och med att användningen av orörda naturresurser och tillverkningsprocessernas energibehov minskar. Dessutom minskar den cirkulära ekonomins verksamhetsmodeller klimatavtrycket från konsumtionen. Målet för det nationella scenariearbetet är att i samarbete med sektorerna och kommunerna skapa scenarier för den cirkulära ekonomins möjligheter att främja målet om klimatneutralitet och den gröna omställningen. Till den cirkulära ekonomin har riktats finansiering inom ramen för Finlands program för hållbar tillväxt, där 110 miljoner euro allokteras till investeringar som främjar återanvändning och återvinning av vissa material. Åtgärdshelheten Ett klimatneutralt Finland, som ingår i Finlands EU-program för region- och strukturpolitik, Ett förnybart och kunnigt Finland 2021—2027, strävar efter att främja övergången till cirkulär ekonomi med 100 miljoner euro.

Utskottet välkomnar också att de konsumtionsbaserade utsläppen nämns i de centrala klimatstrategierna och att frågan behandlas heltäckande också i klimatårsberättelsen. Det har dock ännu inte ställts upp några tydliga och vägledande mål för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen. Det är nödvändigt att fastställa mål för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen och det behövs konkreta åtgärder för att stödja målen och man måste bevaka hur de genomförs. En fungerande klimatpolitik bidrar till utsläppssnåla produktionsstrukturer. Samtidigt minskar också hushållens klimatavtryck på ett effektivt sätt, även om en enskild konsument inte medvetet skulle sträva efter att minska sina utsläpp. Potentialen inom den cirkulära ekonomin bör utnyttjas fullt ut också för att minimera de konsumtionsbaserade klimatkonsekvenserna.

Betänkande MiUB 25/2022 rd

Koldioxidhandavtryck

Utskottet välkomnar att klimatårsberättelsen innehåller ett kapitel om ekologiskt handavtryck. Arbetet med att utarbeta färdplaner för kolsnålhet fortsätter målmedvetet, och flera branscher har förankrat sina färdplaner hos företagen. I synnerhet det höjda energipriset har gjort det allt mer lönsamt att genomföra de åtgärder som lyfts fram i färdplanerna. Branschernas egna färdplaner binder aktörerna, utgör konkreta verktyg för planeringen av klimatpolitiken och främjar samordningen av klimatåtgärderna med branschens övriga mål.

Utskottet anser det vara viktigt att man i klimatårsberättelsen också beskriver Finlands koldioxidhandavtryck, det vill säga hur företagens produkter och tjänster hjälper andra aktörer att minska sitt klimatavtryck genom alternativa, koldioxidsnåla lösningar, eller genom att ändra kundens process så att den blir koldioxidsnålare. Det här ger en uppfattning av produktionens och konsumtionens betydelse för genomförandet av klimatpolitiken också utanför Finlands gränser. Finlands näringsliv EK har i januari 2023 publicerat en utredning där man för första gången beräknat koldioxidhandavtrycket från Finlands export, det vill säga de utsläppsminskningar som är en följd av exporten av rena lösningar. De utsläppsminskningar som Finlands gröna export medför överskrider enligt en utredning som Finlands näringsliv låtit göra redan de utsläpp som uppstår nationellt. Det ekologiska handavtrycket uppkommer i stor utsträckning av exporten inom olika branscher, och skogsindustrins andel av Finlands ekologiska avtryck är betydande.

Det är viktigt att signalera att Finland gör föredömliga framsteg i klimatarbetet och också är en större aktör än sin storlek genom att man bidrar till en positiv utsläppsutveckling också på andra håll i världen. Det här är också viktigt att föra fram till de unga för att lyfta fram den potential som finns i ett aktivt engagemang, oberoende av om man är konsument eller producent av ren teknologi. De effekter som klimatförändringen har på människornas psykiska hälsa berör i synnerhet de unga. Enligt ungdomsbarometern 2018 upplevde 67 procent av de unga en ganska stark eller mycket stark känsla av otrygghet och osäkerhet på grund av klimatförändringen. Med tanke på de unga, men också den yrkesverksamma befolkningen, är det viktigt att man fäster uppmärksamhet vid tillgången på kompetent arbetskraft. Till exempel bör man stödja arbetstagarna inom fossila branscher i att uppdatera sin kompetens för att de så flexibelt som möjligt kan övergå till att bli experter på koldioxidsnåla och utsläppsfria lösningar. Vid bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna bör man utöver de arbetsplatser som går förlorade också bedöma uppkomsten av nya arbetsplatser och hur de svarar på de föränderliga kompetensbehoven.

Ekonomiska konsekvenser

Utskottet anser det vara viktigt att klimatpolitikens ekonomiska konsekvenser granskas i klimatårsberättelsen. Klimatpolitiken förutsätter omfattande investeringar, eftersom elektrifieringen är en central drivkraft för utsläppsutvecklingen. Det är viktigt att åtgärderna är kostnadseffektiva, eftersom skillnaderna mellan de dyraste och billigaste åtgärderna per ton utsläpp kan vara väldigt stora. De kostnader och fördelar som kostnadseffektiva åtgärder har kan dock fördelas ojämnt mellan hushåll och företag, och således behövs det också en inkomstfördelningspolitik för att genomföra en rättvis omställning. Därför är det bra att också effekterna på inkomstfördelningen har behandlats i ett stycke i berättelsen.

Betänkande MiUB 25/2022 rd

Utskottet påpekar beträffande de ekonomiska konsekvenserna att förändringarna i omvärlden har höjt priserna på fossila bränslen och EU:s utsläppsrätter, vilket har bidragit till att öka den relativa konkurrenskraften i fråga om rena lösningar. Allmänt taget har också kostnadsutvecklingen för rena lösningar, såsom sol- och vindkraft, varit gynnsammare än väntat. Å andra sidan, om sektorn för markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) förblir en kalkylmässig utsläppskälla kan medlemsstaten kompensera utsläppen antingen genom extra åtgärder inom ansvarsfördelningssektorn eller genom att skaffa LULUCF-enheter av en annan medlemsstat. För närvarande är det okänt i vilken utsträckning och till vilket pris dessa enheter finns att tillgå. Inom ansvarsfördelningssektorn är priset på utsläppsminskningar till exempel för trafikens del mer än 100 euro per koldioxidton. Kostnaderna kan således vara betydande om sänkorna inom markanvändningssektorn i Finland hålls på en låg nivå och korrigerande åtgärder fördröjs.

I de samhällsekonomiska scenarierna används också en infallsvinkel som tar fasta på kostnaderna för åtgärderna för att begränsa klimatkrisen och som inte inkluderar fördelarna med åtgärderna. Inte heller i basscenariot har de olägenheter och kostnader som klimatkrisen medför inkluderats. Om klimatåtgärdernas ekonomiska nytta inte uppskattas och bedöms, är det i praktiken omöjligt att fatta kunskapsbaserade beslut och bedöma åtgärdernas faktiska samhällsekonomiska konsekvenser.

Utveckling av klimatårsberättelsen

Klimatårsberättelsen har lämnats till riksdagen sedan 2019. Utskottet anser att klimatårsberättelsen har utvecklats i god riktning på det sätt som riksdagen och också den nya klimatlagen förutsätter. Årsberättelsen är indelad i tydliga helheter och de sektorspecifika indikatorer som finns i slutet av berättelsen gör det lättare att följa hur enskilda åtgärder framskrider. Utöver en granskning av utsläppsutvecklingen och uppnåendet av målen innehåller årsberättelsen precis som tidigare år översikter över sektorsövergripande åtgärdshelheter som berör till exempel kommunernas klimatpolitik och cirkulär ekonomi. Enligt klimatlagen är syftet med lagen och planeringssystemet för den att säkerställa att klimatåtgärderna är rättvisa. Därför är det naturligt att den klimatårsberättelse som anknyter till genomförandet av klimatplanerna ger en översikt också över rättviseaspekterna som berör klimatpolitiken. Andra viktiga översikter som ingår i årsberättelsen gäller konsumtionsbaserade utsläpp, samband mellan klimat- och finanspolitiken, koldioxidhandavtryck samt ekonomiska och sociala konsekvenser.

Syftet med klimatårsberättelsen är att ge riksdagen möjlighet att diskutera aktuella klimatpolitiska frågor utifrån den senaste informationen. Berättelsen ska vara ett dokument som sammanställer och öppnar upp klimatpolitiken. Liksom under tidigare år har det publicerats en separat, informativ sammanfattning av årsberättelsen. Utskottet anser att det är mycket viktigt, eftersom klimatpolitiken sammantaget är omfattande och komplicerad, vilket medför att det finns en stor efterfrågan på sammanfattad information om klimatpolitiken i ett mer begripligt format. Riksdagens medverkan i utformningen av klimatpolitiken säkerställs förutom genom klimatårsberättelsen också genom ett lagstadgat redogörelseförfarande. Ekonomiutskottet har i sitt utlåtande påpekat att klimatårsberättelsen inte är framtidsinriktad utan tar fasta på det som har skett. På grund av den kraftiga förändringen i omvärlden har bakgrundskalkylerna bedömts vara föråldrade och ur denna synvinkel motsvarar berättelsen och dess riksdagsbehandling inte längre de behov som lyfts fram i den aktuella debatten.

Betänkande MiUB 25/2022 rd

Klimatårsberättelsen för 2022 är den första berättelsen som har lämnats in under den tid som den nya klimatlagen varit i kraft. Årsberättelsen gäller dock 2021, den har alltså utarbetats utifrån den gamla klimatlagen då markanvändningssektorn ännu inte omfattades av lagens tillämpningsområde. Markanvändningssektorn övergick till att bli en utsläppskälla 2021, och sakkunniga har dryftat hur statsrådet borde ha utarbetat årsberättelsen i det förändrade läget. Utskottet anser att klimatårsberättelsen utifrån snabbestimatet för 2021 tydligt lyfter fram att nettosänkan inom markanvändningssektorn har minskat betydligt, och det är naturligt att det inte har funnits förutsättningar att bedöma behovet av tilläggsåtgärder på grund av ett bristfälligt kunskapsunderlag. Med beaktande av uppgifterna om att nettosänkan har uppvisat en sjunkande trend kunde man i klimatårsberättelsen i högre grad än för närvarande ha varnat för hur denna utveckling på längre sikt på ett betydande sätt kan inverka på uppnåendet av klimatmålen. Årsberättelsen har en viktig roll i klimatpolitiken, eftersom den i enlighet med den reviderade klimatlagen öppnar upp för samverkan och inbördes koherens mellan olika politikområden. I ett läge där osäkerheten är stor och situationerna förändras snabbt kan det i utarbetandet av berättelsen uppstå ett behov av att bereda snabba korrigeringar åtgärder, men själva åtgärderna bereds dock i enlighet med klimatlagen i separata processer. Klimatårsberättelsen bör eventuellt utvecklas i en mer strategisk riktning så att den i högre grad tar fasta på framförhållning och alternativa åtgärder i ljuset av olika framtidsscenarier.

Utskottet påpekar att statsrådet innan riksdagen har behandlat den föregående berättelsen redan har börjat utarbeta en ny berättelse, och att beredningen i stor utsträckning är beroende av tidpunkten för de uppgifter som fås från Statistikcentralen. Berättelsen är också i enlighet med klimatlagen en rapport om den gångna utsläppsutvecklingen, och det kan vara utmanande att på ett så grundligt sätt som ofta har önskats ta in innehåll som tar sikte på framtiden. Perioderna för utarbetandet av den berättelse som lämnas en gång per år är så korta att man inte hinner göra tillräckliga bedömningar och utredningar som grund för de riktlinjer som dras upp i berättelsen. Utskottet anser att det är bra att ytterligare överväga hur klimatårsberättelsens innehåll och form kan byggas upp på ett ändamålsenligt sätt. Det kan vara ändamålsenligt att i berättelsen till exempel varantannat år inkludera sektorsövergripande delar och delar som berör rättvisa och ekonomiska och sociala effekter.

Utskottet understryker att de förändringar som skett i omvärlden 2022, Rysslands angrepp mot Ukraina och dess följder med bland annat kraftigt varierande energipriser samt uppgifter om de minskade sänkorna inom markanvändningssektorn ytterligare framhäver betydelsen av framsyn och beredskap i all klimatpolitisk planering. Behovet av att sammantaget förtydliga planeringssystemet för klimatpolitiken bottenar i att klimatpolitikens legitimitet behöver säkerställas och att klimatpolitiken ska vara rättvis, men också i att de administrativa resurserna måste användas effektivt och överlappande administrativt arbete bör undvikas.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 24/2022 rd.

Betänkande MiUB 25/2022 rd

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen förutsätter att statsrådet

- 1. med anledning av den förändrade lägesbilden påskyndar uppdateringen av bakgrundskalkylerna för basscenariot och politikscenariot inom klimatpolitiken, samt betonar behovet av att i enlighet med klimatlagen säkerställa att sänkorna stärks och att det finns förutsättningar för att nå det nationella målet för klimatneutralitet 2035 genom att med tillräckliga tilläggsåtgärder minska utsläppen och/eller stärka kolsänkorna,*
- 2. uppmanar till frivilliga åtgärder för att införa goda klimatvänliga konsumtionsvanor och på ett effektivare sätt använda marknadsbaserade instrument för att utveckla koldioxidmarknaden i syfte att effektivisera kolbindningen,*
- 3. utreder hur klimatårsberättelsen kan utvecklas vidare så att den utöver en granskning av det innehåll som anges i lagen, det vill säga utsläppsutvecklingen och uppnåendet av målen, även skulle innefatta avsnitt som utifrån tillgången till information kompletteras till exempel vartannat år och som skulle gälla exempelvis ekonomiska och sociala effekter, rättvisa, konsumtionsbaserade utsläpp, klimatavtryck och koldioxidhandavtryck.*

Helsingfors 15.2.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Hanna Kosonen cent
vice ordförande Tiina Elo gröna
medlem Petri Huru saf
medlem Emma Kari gröna
medlem Kai Mykkänen saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Mauri Peltokangas saf
medlem Juha Sipilä cent
medlem Hussein al-Taee sd
medlem Katja Taimela sd
medlem Ari Torniainen cent
ersättare Eveliina Heinäluoma sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Betänkande MiUB 25/2022 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Klimatlagen innehåller bestämmelser om klimatårsberättelsen. Genom berättelsen rapporterar statsrådet årligen till riksdagen om utsläppsutvecklingen, genomförandet av den klimatpolitiska planen på medellång sikt och klimatplanen för markanvändningssektorn samt om framstegen mot de uppställda målen för minskade utsläpp. Klimatårsberättelsen har lämnats till riksdagen sedan 2019. I samband med riksdagsbehandlingen av de föregående klimatårsberättelserna har det framförts önskemål om hur årsberättelsen kunde utvecklas. Klimatårsberättelsen har således utifrån riksdagens riktlinjer utvecklats i en mångsidigare riktning för att den ska ge en så heltäckande lägesbild som möjligt av utvecklingstrenderna inom klimatpolitiken. Den nya klimatlagen trädde i kraft den 1 juli 2022.

Man bör komma ihåg att Finlands skyldighet enligt EU-lagstiftningen har varit att minska utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn med 16 procent fram till 2020 och med 39 procent fram till 2030 jämfört med utsläppsnivån 2005. Enligt regeringsprogrammet ska Finland dessutom vara klimatneutralt 2035 och uppvisa negativa koldioxidutsläpp kort därefter. Dessutom bör de totala utsläppen enligt den nya klimatlagen nu minskas med 60 procent fram till 2030, och i fortsättningen ska de skärpas ytterligare.

För det första har vi sannfinländare i utskottet förhållit oss mycket kritiska till förslagen eftersom berättelsen och de lagar som den medför har en hel del konsekvenser som vi inte kan acceptera. Det högre priset på biodrivmedel, i synnerhet på avancerade biodrivmedel (distributionsskyldighet), jämfört med fossila produkter kommer att höja bränslekostnaderna. Sannfinländarna vill garantera den finska industrins internationella konkurrenskraft under de kommande åren. De alltför ambitiösa mål för både regeringens och unionens energi- och klimatpolitik som nu presenteras leder till motsatt resultat. Av dessa projekt kan nämnas bland annat Fit for 55, EU:s restaureringsförordning samt projekt som påskyndats med hjälp av den så kallade gröna filen. Dessutom har regeringen genomfört vissa naturskyddsprojekt som har försvårat tillgången till virke. Dessa åtgärder har särskilt påverkat landets skogsindustri på ett mycket negativt sätt.

Sannfinländarna anser att det inte behövs beslut som är skadliga för Finlands och de finska företagens konkurrenskraft. Förslagen i berättelsen, när de omsätts i praktiken av regeringen och genom lagar, medför betydande kostnader för olika aktörer och företagssektorer (inkl. transportsektorn och skogsindustrin), precis som det konstateras ovan.

Dessutom får förslagen omfattande konsekvenser genom att de logistiska kostnaderna stiger i vårt land, där de logistiska avstånden är långa. Bilisterna kommer att få betala en nätt förmögenhet i form av höjda bränslekostnader. Det har konsekvenser också för jordbrukssektorn.

Även i övrigt har jordbrukssektorn hamnat i kläm i klimatpolitiken. Det bör noteras att det inte är möjligt att genom jordbrukspolitiken vidta alla åtgärder för att begränsa eller anpassa sig till klimatförändringen. Målsättningarna är för strikta. Därför måste det förhandlas om flexibilitet inom jordbruket, särskilt nu när primärproducenternas situation är mycket ansträngd på grund av de

Betänkande MiUB 25/2022 rd
Reservation

ökade produktionskostnaderna. Vår utskottsgrupp anser också att man bör sluta måla upp primärproducenterna som "klimatskurkar", eftersom jordbrukarna under de senaste åren i stor utsträckning har utvecklat sina odlingstekniker.

Avslutningsvis framhåller vi att det i fortsättningen vore bra att få en jämförelse av hur ambitionsnivån för Finlands åtgärder ser ut på EU-nivå och global nivå.

Förslag

Vi föreslår

*att följande ställningstagande godkänns med anledning av berättelsen (**Reservationens förslag till ställningstagande**).*

Reservationens förslag till ställningstagande

Riksdagen förutsätter att statsrådet inte vidtar åtgärder för att genomföra den klimatpolitiska planen på medellång sikt i berättelsen och därmed inte försämrar den finska industrins, företagsamhetens eller primärproducenternas och företagarnas villkor, i synnerhet på grund av alltför ambitiösa klimatkrav eller krav på minskade utsläpp från trafiken.

Helsingfors 15.2.2023

Petri Huru saf

Mauri Peltokangas saf